

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԼՈՅՍԸ

«Եւ այլակերպեցաւ առաջի նոցա,
եւ լուսաւորեցան երեւոյ նոցա իբրեւ
գաւթակն» (ՄԱՍՅ. ԺԷ. 2):

Աւետարանը յաճախ Յիսուսի նկարագիրն ու գործը կը զետեղէ բարացուցական բառի մը մէջ, այդ բառերէն է լոյսը:

Լոյսը թէ իր նիւթական և թէ իր լուսացական հասկացողութեամբ, կեանքի ամենէն համապարփակ բառերէն մին է: Առանց լոյսի ոչինչ որոշ ու զանազանի է տիեզերքի մէջ, լոյսն է պատճառը կեանքին և անոր գոյատեւման: Լոյսը իրերու սկզբունքն է, մենք կը դիտենք բոլոր առարկաները լոյսին մէջ, անոր շնորհիւ է որ մեզի տեսանելի են տիեզերքին իրերը:

Եթէ թողունք պատկերը և մօտենանք լոյսի իրական ու բարոյական իմացումին, պիտի զգանք թէ կեանքի բարձրագոյնն ու վեմը լոյս է: Զգայարանքներու խանդէն ու կրակէն սկսեալ, մինչև իմացականութեան բացարձակումները, որոնք կեանքին թուիչ կուտան, զայն իր էութեան բարձրագոյն զէնիթին վրայ հանելով, կ'աւարտին լոյսի լեզուակներով, որոնց բոցը եթէ չենք տեսներ՝ բայց անոնց տաքութիւնն ու խանդը կը զգանք, որովհետև իմացականութեան խանդը կեանքին լոյսն է: Անտարակոյս այս իրողութեան է որ կ'ակնարկէ կէօթէն, «Երբ իրերու մասին չենք խօսիր սիրով լեցուն յուզմամբ մը, ինչ որ կ'ըսենք չարժեք որ յիշատակուի: Ծանաչումը ըզմանք է, ըզմանքը թուիչ և խանդ և ապա լոյս:

Յիսուս Թարոր լերան վրայ իր գերագոյն ներշնչումին մէջ կ'այլակերպի, իր զէմքը արշալոյսի և հանդերձները ձիւնի նման կը շողշողան: Պայծառակերպութիւնը հանդէսն ու յաղթանակն է լոյսին: Յիսուս կը վերածուի լոյսի, իր բարձրագոյն էութիւնը կ'աճի և իր մարմինը ապակիի թափանցելութիւն կը ստանայ:

Թարորի խորհուրդը սակայն աստուածայինի յայտնութիւնը չէ միայն, այլ նաև

մարդկայինին, որ իր կատարելութեան կը հասնի մասնակցելով աստուածայինին: Յիսուսի մէջ մարդն ու Աստուած զատող պատերն ու դիմերը կը միանան, մարդն ալ իր կարգին կ'աստուածանայ:

Բոլոր անոնք որ կը գտնուին իրենց ներշնչումի և էութեան բարձրագոյն զէնիթին վրայ, Աստուծոյ մօտենալու և Անոր հետ խօսելու չափ, կը մնան լոյսով ծրարուած ու թաթաւուն: Այսպէս է եղած պարագան Մովսէսին, Եսային, Եղիային, Պօղոսին, Ստեփանոսին, ինչպէս նաև սուրբերուն և ներշնչեալ մարդոց: Այդ է պատճառը անտարակոյս որ մենք լուսաւոր դէմքեր կը կոչենք նման անձնաւորութիւնները:

Այս է կերպը Աստուծոյ մարդիկ ճշմարտութեան առաջնորդելու. նախ անոնց կը ցուցնէ իր լոյսը, ապա այդ լոյսին մէջ ինքզինքը և այն իրողութիւնները որոնց հանդիսատես ընել կ'ուզէ զանոնք: Երանի այն հողիներուն՝ որոնք ունեցած են կեանքի այս մեծ պահերը, որոնք զիտակցութիւն և մարդարեական արժէք կուտան կեանքին:

Երբ Յիսուս կ'ըսէ թէ ինքն է աշխարհի լոյսը, ասիկա կը նշանակէ թէ մարդը այդ լոյսին շնորհիւ կրնայ լոյսի վերածել իր էական ու հարուստ կարելիութիւնները, որոնք աստուածային նկարագիր ունին: Փառքը զոր Յիսուս ունի, կապուած է աշխարհի, այսինքն մարդոց փառաւոր կարեւոր ըլլալու իրողութեան և կարելիութեան, որոնց վրայ կը շողայ Աստուծոյ լոյսը: Առանց այս մեծ իրողութեան, Քրիստոնէական երկու հիմնական սկզբունքները, Փրկագործութիւն և կատարելութիւն, կը դառնան անկարելի և անիմաստ: Մարդը որդին է Աստուծոյ, և բովանդակ տեղծագործութիւնը շարժումի և ազազակի մէջ է, մինչև որ մարդը գտնէ իր կատարելութիւնը: Յիսուս եկած էր Փրկագործութեան խորհուրդով լռեցնելու տարբերու այդ ազազակը, լոյսին ու փառքին տանելու մարդուն այն կարելիութիւնները՝ որոնք իրենց ճակատագրական շեղումին պատճառաւ, հեռու կը մնային իրենց աղբիւրէն, աստուածութենէն, որովհետև աստուածային կեանքը ուրիշ բան չէ բայց կատարելութիւն:

Այս հասկացողութեամբ, քրիստոնեային նկարագիրը կատարելութիւնն է մարդ-

կային կարողութեան, և Քրիստոնեան ուրիշ բան չէ բայց կատարեալ մարդը՝ որուն կարողութիւնները լեցուած ու ամբողջացած են աստուածային լոյսով: Մարդուն հիմնական նկարագիրը բարին է, Աստուծոյ զաւակն է ան, որուն վրայ չարը դրած է իր ձեռքը, և ոչ թէ զաւակը Սատանային, որմէ Աստուած զայն կորզել կը փորձէ: այս է հիմնական ճշմարտութիւնը բոլոր կրօններուն և որուն Յիսուս այնքան սրտազին կերպով կ'անդրադառնայ:

Կարենալ ըմբռնելու համար մարդն ու իր արժէքը, անհրաժեշտ է նախ հաւատալ իր խորհուրդին որ միշտ կը սկսի իրմէ անդին, զեղեցիկ բայց տրտում խորհուրդը մարդուն, որուն կը հաւատար Յիսուս: Ան որ չի հաւատար այս խորհուրդին, չի կրնար ըմբռնել Մարդեղութեան խորհուրդը: Հոն ուր խորհուրդը կը հասնի մարդուն և կը հալի Աստուծոյ, հոն կը յայտնուի Յիսուս: Առանց մարդկային խորհուրդին, այսինքն անոր աստուածային կարելիութեան և զանոնք Աստուծով իրագործելու յոյսին ու հաւատքին, դժուար է հասկնալ նոյնպէս աստուածայինը, Մարդեղութիւնն ու Փրկագործութիւնը որ աստուածայինով կը սկսի և մարդկայինով կը վերջանայ: Առանց այս ըմբռնումին և հասկացողութեան, մենք չենք կրնար վերահասու ըլլալ Յիսուսի աստուածութեան ու մարդութեանը միասնաբար, և իր գործն ու զոհագործութիւնը մարդուն ի հաշիւ եղած:

Պիտի գայ օրը, և ասիկա անկարելի չէ քրիստոնէական ըմբռնումին համար, որ վերջնականապէս պիտի քողազերծուի տարօրինակ ու խորհրդաւոր նկատուածը մեր աստուածային մարդկութեան, որ լուսաւոր կեդրոնը կը կազմէ մեր հաւատքին: Յիսուսի մէջ այդ հրաշքը տեղի ունեցաւ թարթը լերան վրայ, աստուածայինն ու մարդկայինը համահաւասար ու տեսանելի փառքով իրարու հետ եղան և փառաւորուեցան, ու այս պարագան իր Մարդեղութենէն վերջ և Յարութենէն առաջ, ամենէն ցցուն փաստն է մարդուն աստուածութեան: Առանց այս խորհուրդին կարելի չէ հասկնալ քրիստոնէութիւնը և իր նշանակութիւնը, կարելի չէ հաւատալ մեղի եղած խոստումին և մարգարէութեան, ինչպէս նաև մարդուն կատարելութեան և

աշխարհի յառաջդիմութեան:

Պատմական բոլոր իմաստասիրութիւններու մէջ ամենէն ճիշդն ու սրտագրաւ այն զաղափարն է թէ մարդը զաւակն է Աստուծոյ, որ միշտ իր հօրը կը դիմէ, հակառակ որ իր մարդկային կիրքերու ժխտքները կը փորձեն զինք, հեռացնել իր արեւմտեան մեծ իմաստասիրութիւն մարդկային կեանքի տեսակէտով, քան անհոսկ որդիին պատմութիւնը: Արդարեւ զեղեցիկ է մարդկային հոգին, ամենամեծ հրաշալիքը տիեզերքի, ինքն ալ իր կարգին տիեզերք մը, ինչպէս այնքան զեղեցիկ կերպով ըսուած է: Հասկնալի է թէ ինչու մեր Տէրը մարդկային հոգին կը նկատէր զերագոյն կատարելութիւնը, արքայութիւնը, «Արքայութիւն ի ներքս ի ձեզ է»: Այդ լոյսի տաճարը իր ներդաշնակութեանը մէջ անմահ հրաշալիք է, որուն առջև տիեզերքի հրաշալիքները կը մնան անխօս ու երկրորդական:

Մեծ հոգիներն են որ կը զգան թէ իրենց բարձրագոյն փորձառութիւնները իրենց ճշմարիտ ապրումներն են: Ըզձանքներ, տեսիլքներ և ներշնչումներ, որոնք զմեզ յաճախ հաղորդակցութեան կը դնեն մեր բարձրագոյն եսին հետ, մեր առօրեայէն անդին եղող անձնաւորութեան հետ, կը կազմեն մարդուն զերագոյն խորհուրդը և բարձրագոյն սահմանը, զինք աստուածայինին մօտեցնող: Տակաւին կարելի չէ մարդուն համար ճանչնալ իր մեղքը, առանց թափանցելու մարդուն փառքին ու խորհուրդին, աստուածայինով պայմանաւոր: Մենք այն ատեն միայն կը նշմարենք մեր տկարութիւնները, երբ կը ճանչնանք մեր սրբութիւնն ու զօրութիւնը: Ահա թէ ինչու մտքի ու սրտի թռիչքներէն զուրկ տկարամիտները կը կասին յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ, որովհետեւ իրենց դուրս պարտութենէն զատ ոչինչ գիտեն ու կրնան տեսնել ու շօշափել: Այս տեսակէտով շատ ճիշդ էր Հելլէն մտքի այն հասկացողութիւնը, թէ իրական մեղքը նոյնինքն ազիւտութիւնն է, այսինքն ինքզինքը չկարենալ ճանչնալու վիճակը: Վասնզի մարդը կը ճանչնայ ինքզինքը այնքան, որ չափով կը ճանչնայ աշխարհը:

Ու պէտք է նշել թէ հոգին կարօտ է

այդ լոյսին, անով կարենալ ողջունելու համար, իրերէն և երևոյթներէն վեր՝ յաւիտենականն ու աստուածայինը, և թէ վերջապէս՝ անով կը տեսնենք ինչ որ պիտի չկրնայինք տեսնել — տշխարհի ունայնութիւնը:

Այդ լոյսը քիչ անգամ մեզի կը տրուի հրաշքի մը կատարումով, երբ մեծ Բարեգործը թրջուած կառով ձեռքէ մեր աչքերը, արձակելով զանոնք լոյսի բարիքին: Թող թէ հրաշքը անհրաժեշտ տարր չէ միշտ հաւատքի մը ստեղծումին. կանայի հարսանիքին, զինի եղած ջուրը խմողները գողկցին զինին, բայց նորէն քնացան իրենց հին բարձերուն վրայ:

Յետոյ, հրաշքի մը զինով չէ միշտ որ կը ստեղծուի մեր հաւատքը, յաճախ եկած մեր բարի ծնողներու սիրտէն կամ մեր կրօնական դաստիարակութենէն, և շատ յաճախ մեր եկեղեցիէն:

Դժուար է լոյսին գացող հաւատաւոր հոգիին մէջ ճշդորոշել ստացականն ու ինքնեկը. անիկա այն ատեն միայն ի յայտ կուգայ մեր մէջ և կը բանայ մեր գլխուն վրայ երկինքը, երբ մենք գիտակցինք մեր մարդկային բարձրագոյնին, աստուածայինին: Երանի անոնց որ յստակ կը գտնեն իրենց հոգիին պիտմակը, ցուացնելու համար անոր ամէն մէկ երեսներուն վրայ Աւետարանին գոյնգոյն գեղեցկութիւնները:

Անշուշտ թէ կանխակալ վարդապետութիւններ և պատուիրաններ զեր մը ունին մեր հաւատքի պատրաստութեան մէջ. ի վերջոյ, կանխակալ կարծիքներու խորձ մը պէտք է նկատել մեր դաստիարակութիւնը, իր զանազան ոլորտներուն մէջ: Սակայն առանց Աստուծոյ հետ եղած հոգիի դէմ յանդիմանութեան, որ մարդուն լաւագոյն մասին յաղթանակն է, կարելի չէ ընդունիլ լոյսը: Իբրեւ օրինակ այս ճշ-

մարտութեան կարելի է յիշել Աւետարանի ծնէ կոյրին պարագան. հակառակ որ Յիսուս բացած էր իր աչքերը հրաշքով, սակայն անիկա լոյսին մէջ իր Փրկիչը տեսնելէն վերջ միայն ամբողջապէս հաւատաց և երկրպագեց Անոր: Անոնք միայն կրնան հաւատալ և գիտակցիլ լոյսին, որոնք կըրնան իրենց սեփական աչքերով տեսնել ու հաստատել զայն: Դաստիարակութիւնն ու հրաշքը կը պատրաստեն ճանապարհը, բայց չեն ստուգեր զայն՝ առանց ներքին գիտակցութեան:

Բրիտանէութիւնը զաղափարներու դրութիւն մը չէ Յիսուսի մասին խօսող, այլ անձով մը պայմանաւոր գերագոյն ճշմարտութեան մը յայտագրութիւնը, թէ մարդը որդին է Աստուծոյ և իր մէջ կայ խորհուրդ մը՝ որ մաս կը կազմէ աստուածայինին:

Բրիտանէական կրօնը արդէն ուրիշ բանի չառաջնորդեր գմեղ, բայց այդ բարձրագոյն գիտակցութեան, մարդուն աստուածացումին, իր լիացեալ ներգանձնակութեան: Մարդկութեան յոյսն ու կատարելութիւնը և իր էութեան հարստութիւնը այդ բարձրութեան վրայ է որ ի յայտ կուգայ: Մեր փրկութիւնը կը սկսի այն վայրկեանէն, երբ մենք կը գտնուինք մեր էութեան բարձրագոյն սահմանին վրայ, թափանցելով մարդկային կեանքի խորհուրդին և միացած զգալով ինքզինքնիս աստուածայինին հետ համահաւասար: Այն ատեն միայն մարդը կրնայ տեսնել իր Դողգոթան և անկէ իր փառքը՝ զոր Աստուած պատրաստած է իր զաւակներուն և սիրելիներուն, լոյսին մէջէն Անոր՝ որ Մարգարտաւ ու Յարեաւ, մեզի ժառանգակից կարենալ ընելու իր փառքին ու կատարելութեան:

Ե.

